

HALÁSZ GYULA

Brassó szász város, de a Halász család örmény eredetű volt ¹

Halász Ignác (Tés, 1855. máj. 26. – Bp., 1901, ápr. 9.): nyelvész, irodalomtörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja, Halász Gyula legidősebb bátyja.

Halász Gyula szülei 1855. május 26-án még Tésen laktak, szülei Fischer Ignác tanító és Fleischer Júlia.² 1871. szeptember 11-én született „kis nádfüdeles házban”. Apja „néptanítói hivatását kis fűszeres bolttal cserélte fel”, majd meghalt 48 éves korában, tbc-ben. Anyja várpalotai születésű volt.

Nem biztos, hogy Csetényben is tanító volt, mert 1840-1865 között folyamatosan Pethő Gábor volt a tanító, utána néhány évig nincs feljegyzés, de 1872-ben ismét vele találkozunk, így valószínű, hogy közben is ő volt a község tanítója. 1873-tól pedig Pethő Antal tanít falunkban, de segédtanítóként Vida Pált is alkalmazták, 1876-tól pedig Balogh Pál a tanító.³ 1874-ben tűz ütött ki házukban (– ősszel, mert a gyerekek szilvát ettek a fákról), de az egyházi jegyzőkönyvek nem jegyzik fel, hogy tűz lett volna a tanítólakásban vagy az iskolában (az ilyen eseteket mindig megemlítik, hiszen a helyreállítást a község fizeti!). A csetényi népiskola tanítója 1876-78 körül „Laky bácsi” volt, „a tanterem omladozó, penészes helyiség volt”. Halász Gyula könyvét meglehetősen idős korban írta, és ami a csetényi emlékeit illeti, nem biztos, hogy mindent pontosan idézett fel, így szerintem a tanító személye, valamint az iskola állapota is tévedés.

Legidősebb bátyja, Halász Ignác Székesfehérváron az állami főreáliskolában tanár lett, ekkor 1877-ben elköltöztek Csetényből Székesfehérvárra.⁴

A család vagy csak Ignác bátyja csak ezután vette fel a Halász nevet 1879-ben.

Halász Gyula vélhető születési helye a térképen látható boltként jelölt épület lehetett, ha ekkor apja nem volt tanító. Ezt az épületet a két világháború között elbontották, helyére részint annak anyagából másik ház épült, de néhány éve már annak helyén is egy teljesen új családi ház áll. Az egykori bolt mellett lévő kocsmma ma is megvan, és már több mint 250 éve folyamatosan kocsmaként szolgál. Ha Halász Gyula apja esetleg mégis tanított volna 1871-ben, akkor az iskola udvarán található kb. 15 éve lebontott tanítólakásban látta meg a napvilágot.

A csetényi iskoláról ⁵

Egykori, már lebontott iskola

(Ha tanított Csetényben, akkor itt, a vályogból készült épületben Halász Gyula apja)

Meglétére több forrás is utal a református egyházi jegyzőkönyvekben. Az 1818. évi protokollumban jegyzik fel, hogy az iskolát és a iskolamesteri lakást nagyon rossz állapotban találták az ellenőrző egyházi személyek. Ezért a község elhatározza, hogy átmenetileg, az új iskola elkészültéig a gyerekek a Helység házában tanulnak. „A beálló tavasszal ezen épületek megigazítottassanak... mostani Oskola Ház elpusztítottatik egészen és uj rakattatik sárból a mesteri ház konyhája után.” 1824-re felépült a református elemei népiskola.

Alsó iskola

(ide járt iskolába Halász Gyula)

Bolt:
431. helyrajzi számú telken lévő északi, hosszukás épület (vagy épületrész) volt a bolt, az alatta lévő pedig a kocsmma. A bolt földesúri tulajdonban volt, az üzletet bérelte az üzlet vezetője

Halász Gyula iskolája

Iskola:
Ezen a térképen még az egykori, lebontott iskola található (1824-1871 között használták), itt tanított Halász Gyula apja, Fischer Ignác

1869-ben Both Istvánnétól, az egykori tanító, majd jegyző özvegyétől a református egyház megvásárolja 500 forintért házát

¹ <http://www.fototech-nika.hu/hu/arckep/Brassai.html>

² http://www.tes.hu/oldal.neves_tesiek

³ A csetényi református egyház levéltára

⁴ Halász Gyula: A századik év küszöbén

⁵ Csetény község története

és telkét, melyen 1871-ben iskolát építenek. Az iskola akkori szomszédja Kovács János tanító volt. Ide járt Halász Gyula is, hisz 1871-ben született. A most is meglévő –oktatási célra is használt- épület kőből és téglából épült, szellős, világos épület, ami némileg ellentmond Halász Gyula visszaemlékezésének a penészes, omladozó helyiségre. 1878-ban írják, hogy már két tanteremben tanítja a tanító a 120 gyereket.

Irodalom:⁶

- Romániai magyar irodalmi lexikon: Szépirodalom, közírás, tudományos irodalom, művelődés II. (G–Ke). Bukarest: Kriterion. 1991.
- Szabó Sámuel: Emlékezés Halász Gyulára. Korunk 1969/10.

⁶ www.wikipedia.hu